

درون مایه‌های پیشرفت

❖ اکرم امامی

کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی و پژوهشگر اداره کل پژوهش‌های رادیو

شاخص‌های پیشرفت

فراوانی تولیدات، افزایش صادرات، ارتقای بهره‌وری، سطح سواد و سطح معلومات عمومی مردم، بهبود خدمات شهروندی، افزایش متوسط طول عمر و به بیانی دیگر، امید به زندگی اینها جملگی در زمره نشانه‌های پیشرفت هستند. همچنین، کاهش مرگ‌ومیر کودکان، ریشه‌کنی بیماری‌های گوناگون در کشور، رشد ارتباطات و دیگر شاخص‌هایی از این دست، جمله شاخص‌هایی هستند که در دنیا برای معرفی یک کشور پیشرفته ذکر می‌کنند.

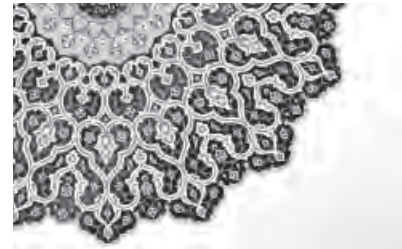
پیشرفت کشور و تحولی که به پیشرفت آن منتج می‌شود، باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی و ترتیب داده شود که انسان بتواند در آن به رشد و تعالی رسیده، تحقیر نشود. هدف در آن، انتفاع انسانیت باشد؛ نه طبقه‌ای از انسان، حتی نه انسان ایرانی. پیشرفتی که باید به دنبال آن بود براساس اسلام و تفکر اسلامی معنا می‌شود. این‌گونه پیشرفت تنها برای انسان ایرانی سودمند نیست، بلکه برای کل بشریت و انسانیت است. نقطه تفاوت‌آفرین اساسی در این میان در نوع نگاه به انسان و انسانیت نهفته است.

مقصود، پیشرفت همه‌جانبه است؛ یعنی پیشرفت همزمان مادی و معنوی. نباید پیشرفت مادی را نفی کرد. به بیان دیگر، هیچ‌گاه نباید مسئله معیشت و اشتغال مردم و مسئله پیشرفت‌های علمی و فناوری را دست کم گرفت. این بعد پیشرفت، بسیار مهم است و باید دنبال شود تا با به‌ثمر رسیدن آن، هرگز بیکاری و فقر نباشد، و تورم و گرانی به اقتصار ضعیف فشار نیآورد. البته در ضرورت این سخن تردیدی نیست، اما تنها نباید به آن اکتفا کرد، بلکه باید فکر روشن، اعتقاد عمیق، انگیزه‌روزافزون و جوشان و اخلاق‌والای انسانی و اسلامی در کنار این همه بعد و جنبه مادی گسترش پیدا کند.

اکنون می‌توان گفت: پیشرفت اصطلاحی عام است که می‌تواند توسعه را در درون خود داشته باشد؛ چرا که پیشرفت، رویکرد نظری و عملی ویژه‌ای به توسعه است. پیشرفت، توسعه را هم در بر می‌گیرد و توسعه الزاماً پیشرفت را در بر نمی‌گیرد. البته تحقق این سخن، بستگی به تعریفی دارد که از توسعه ارائه می‌شود. اگر تحت تأثیر رویکردهای جاری به توسعه قرار بگیریم، متوجه می‌شویم که توسعه الزاماً به مفهوم پیشرفت نیست، اما اگر پیشرفت را بدون رفتن از وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب بدانیم و نگاهی جامع به این برون‌شدگی بیندازیم، آنگاه می‌توانیم بگوییم که پیشرفت، توسعه را هم در بر می‌گیرد. بنابراین با نگاهی جامع و فرهنگی به توسعه می‌توان گفت: فرهنگ توسعه با توسعه فرهنگی متفاوت است. فرهنگ توسعه به این معناست که توسعه، الگویی واحد دارد؛ الگویی که در غرب شکل یافته است؛ الگویی که امروزه کشورهای اروپایی را در اوج این توسعه‌یافتگی قرار داده است و کشورهای دیگر هم باید متوجه این معنا باشند که غرب چگونه توسعه یافته است؟ باید پرسید که چه اتفاقاتی در غرب رخ داده که منجر به این نوع نگاه به توسعه شده است؟ و آیا چنین نگاهی قابلیت به‌کارگیری در توسعه بومی کشور را دارد؟

رسانه و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

جایگاه و نقش رسانه‌ها در دنیای امروز چنان بی‌بدیل و کارساز است که هیچ حکومت و گروهی حاضر نیست از این ابزار قدرتمند که به راحتی در محیط زندگی و حکومت‌های مردم‌نهاد می‌کند، دست بردارد. در دنیای معاصر، یکی از وسایل منحصربه‌فرد در جامعه‌پذیری و مدیریت افکار عمومی، رسانه‌ها هستند و در این میان، تمامی رسانه‌های جمعی «صدا» و «سیمما» به‌ویژه صدا جایگاه و نقشی بس کم‌نظیر دارد.

الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت چه درونمایه‌هایی در خود دارد؟ پاسخ این پرسش بستگی به نوع نگاه ما به مقوله پیشرفت در جامعه دارد که حداقل چهار مفهوم کلی را دربر می‌گیرد: الگو، اسلامی، ایرانی و پیشرفت.

نخست باید بدانیم پیشرفت چیست؟ و باید دقت کنیم که توسعه، پیشرفت نیست. تعریف‌هایی برای پیشرفت و کشور پیشرفته در دنیا معمول است؛ به‌عنوان نمونه، صنعتی‌شدن و فراصنعتی‌شدن در برخی کشورها دلیل پیشرفت است.

پیشرفت در ابعاد و جهات فرهنگی، معنوی و اخلاقی الزاماً ممکن است در چارچوبی خاص از توسعه قرار نگیرد. اگر توسعه را با الگوهای رایج آن در نظر بگیریم، نمی‌توانیم به‌گونه‌ای آشکار و همه‌جانبه از تعالی اخلاقی و معنوی جامعه سخن بگوییم، بلکه باید بیشتر به دنبال توسعه اقتصادی باشیم. چنانکه در نظریه‌های رایج توسعه و نوسازی بیشتر بر رشد اقتصادی شاخص‌های گوناگون توجه می‌شود.

پیشرفت یعنی توسعه فرهنگی و نه فرهنگ توسعه؛ توسعه‌ای که خود را با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه منطبق می‌سازد و رابطه‌ای میان وجه مادی و معنوی آن برقرار می‌کند از یکدیگر تأثیر پیدا کنند.

محتوای برنامه‌های ارائه‌شده در رسانه ملی نشانگر سمت و سویی است که جامعه در آینده‌ای نه چندان دور به آن خواهد رسید. تولید و پخش برنامه‌ها با پشتیبانی علمی مناسب و ارائه اطلاعات مفید در حوزه‌های مختلف زندگی، تکاپویی شایسته برای رشد و پیشرفت در راستای تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت ایجاد می‌کند.

بر این اساس، می‌توان مهم‌ترین محورهای اجرایی را برای بهره‌گیری مناسب برنامه‌سازان در رسانه ملی به شرح ذیل ارائه و پیشنهاد کرد:

- تقویت هنجارهای اجتماعی و فرهنگی اسلامی و ایرانی به‌عنوان محور اصلی برنامه‌ریزی‌ها و برنامه‌سازی‌ها؛

- تقویت روحیه کار گروهی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین خصوصیات رفتار اجتماعی؛

- تأکید بر ایجاد جامعه‌ای اندیشه‌ورز و متفکر در برنامه‌ها؛

- ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و مقاومت در میان مردم و مسئولان؛

- ترغیب مردم به برخورداری از روحیه جهادی و تلاش و پیگیری مستمر در انجام امور؛

- تأکید بر ارزش «اسلامی» انقلاب و نظام با استفاده از آرا و اندیشه‌های کارشناسان خبره دینی؛

- تقویت روحیه عدالت‌خواهی در جامعه؛

- تبیین اندیشه دینی و سیاسی و سیره عملی حضرت امام خمینی (ره) و رهبر انقلاب اسلامی به‌عنوان نقشه راه برای حرکت به سمت جامعه‌ای پیشرفته با الگوی اسلامی و ایرانی؛

- تأکید بر امنیت، رفاه، آزادی، استقلال و عدالت به‌عنوان ارزش‌های محوری زندگی مطلوب در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت؛

- ترویج نگاه غیرمادی به اقتصاد که مردم و مسئولان را از ابتلا به انحرافات اقتصادی محافظت کرده، موجب توزیع عادلانه ثروت در جامعه می‌شود؛

- تأکید بر مسئولیت‌پذیری به‌عنوان خصلتی اسلامی و انسانی و توجه به نقش آن در پیشرفت همه‌جانبه کشور؛

- فرهنگ‌سازی عمومی بر مبنای فرهنگ اسلامی و ایرانی؛

- تأکید بر معرفی دستاوردها و نوآوری‌های اقتصادی، علمی و فرهنگی کشور در جهت پیشرفت و استقلال علمی کشور؛

- توجه به اهمیت نماز به‌عنوان ستون دین و عمود خیمه فرهنگ اسلامی؛

- تأکید به امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان یکی از بهترین شیوه‌های اصلاح رفتار فردی و اجتماعی در سطح مردم و مسئولان؛

- توجه به قانون‌گرایی و انضباط اجتماعی به‌عنوان شیوه مطلوب دستیابی به اهداف فردی و اجتماعی؛

- تأکید بر وجدان کاری به‌عنوان توصیه‌ای اسلامی و عقلانی در پیشرفت جامعه؛

- تقویت نهاد خانواده و ارتباطات درون خانواده در برنامه‌ها؛

- توجه خاص به اماکن مذهبی و فرهنگی و جاذبه‌های گردشگری آن؛

- تأکید بر فرهنگ وقف به‌عنوان بستری در تحقق ارزش‌های اسلامی و انسانی؛

- شناسایی و معرفی میراث فرهنگی و ابنیه تاریخی به‌عنوان بخشی از تاریخ پرافتخار سرزمین ایران؛

- تقویت فرهنگ گفت‌وگو و همگرایی میان پیروان ادیان و مذاهب رسمی موجود در کشور.

در خاتمه، باید دانست که شاخص پیشرفت در تدوین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت تنها به شمار و کمیت ایستگاه‌های رادیویی و کانال‌های تلویزیونی بستگی ندارد، بلکه بیشتر بر چگونگی ارائه به پیام‌های اثربخش و شکل‌یافته بر مبنای محتوای اصیل برآمده از الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، وابسته است.

منابع و مأخذ

- الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت کشور از نگاه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی. (www.khamenei.ir)

- افروغ، عماد (۱۳۸۹). **یک بام و دو هوا**. (www.khamenei.ir)

- توبک، اسمر (۱۳۸۹). الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، تهران: دفتر پژوهش‌های رادیو.